

Dr. Aleksandra Kornhauser Frazer – izjemna ženska, ugledna znanstvenica, priznana pedagoginja, naša rojakinja in častna občanka Občine Škofja Loka (1926–2020)

Dr. Aleksandra Kornhauser Frazer in mag.
Miha Ješe ob predstavitvi knjige *Poti in
srečanja* (15. 1. 2019) v Škofji Loki.
(foto: Metod Bočko)

Dr. Aleksandra Kornhauser Frazer se je rodila 26. 9. 1926 v družini lesnega trgovca Calearija v Virmašah pri Škofji Loki. Po bankrotu očetovega podjetja v času velike svetovne krize je leta 1929 prej premožna družina čez noč padla v revščino. Kot deklica je Aleksandra občutila lakoto, drugačnost in odrinjenost. Z otroškim delom je pomagala družini pri preživljanju.

Mladostne sanje pa je kmalu izrinila vojna z doživetji nasilja, morij in taborišča. Po končani osnovni šoli se je zelo mlada leta 1942 vključila v narodnoosvobodilni odpor. Po vojni je končala učiteljske, poučevala na osnovnih in srednjih šolah ter leta 1963 diplomirala na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani, kjer je dve leti pozneje tudi doktorirala. Kasneje se je izpopolnjevala v Švici, Veliki Britaniji in ZDA.

Po letu 1965 je poučevala organsko kemijo na Pedagoški akademiji v Ljubljani in bila v letih 1966–1969 tudi njena dekanja. Po tem letu je bila izvoljena za izredno in 1976 za redno profesorico kemije na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo. Že v letu 1971 je začela voditi program kemijskega izobraževanja in od leta 1982 program kemijske informatike.

Ugledna profesorica in znanstvenica je leta 1981 postala direktorica Mednarodnega centra Unesca za kemijske študije, na strokovnem področju pa je opravljala številne funkcije v domačih in tujih inštitucijah ter organizacijah. Med

drugim je bila med leti 1974 in 1980 predsednica Raziskovalne skupnosti Slovenije ter v letih 1979–1990 predsednica jugoslovanskega odbora za znanost pri Unescu.

Bila je predsednica Skupščine jugoslovanskega združenja za napredek znanosti ter predsednica Komiteja za kemijsko izobraževanje pri federaciji evropskih kemijskih združenj. Leta 1988 je bila izbrana za enega od prvih 100 ustanovnih članov Evropske akademije v Londonu in bila leta 1989 izvoljena v svet te akademije ter v Svetovno akademijo znanosti in umetnosti v Stockholmu.

V sedemdesetih letih je bila aktivna v politiki, a ob tem ostala profesorica na univerzi. Od leta 1965 je bila poslanka in tudi podpredsednica Prosvedno-kulturnega zbora Skupščine SRS. Leta 1970 je prevzela funkcijo podpredsednice Izvršnega sveta Skupščine SRS. Odgovorna je bila za vse negospodarske dejavnosti, torej za zdravstvo in šolstvo, kulturo in znanost, pokojnine, socialo in še kaj.

Po treh letih je zapustila politične vode in se vrnila na univerzo. Njeno temeljno raziskovalno področje je bila kemija naravnih spojin, v osemdesetih letih je poučevala zlasti informacijsko metodologijo z aplikacijami v raziskovanju, izobraževanju in razvoju v industriji. Vodila je tudi mednarodne projekte Unesca, UNIDO – Organizacije Združenih narodov za industrijski razvoj, UNDB – Organizacije Združenih narodov za razvoj in Svetovne banke ter bilateralne projekte, zlasti z ZDA in Italijo. Kot ugledna znanstvenica in pedagoginja je predavala na plenarnih zasedanjih in kongresih.

Njeni dosežki so zapisani v 30 knjigah, objavila je več sto strokovnih in znanstvenih člankov za domače in tuje strokovne revije ter več knjig, zlasti v tujih jezikih, ter 20 učbenikov in monografij s področja kemije in kemijske informatike. Kot aktivna znanstvena publicistka je postala članica mednarodnih uredniških odborov strokovnih revij, s predavanji je gostovala v najuglednejših dvoranh sveta.

Z dekanom Fakultete za naravoslovje in tehnologijo prof. dr. Dragom Ocepkom in industrijskim kemikom dr. Miho Japljem (*arhiv Aleksandre Kornhauser - Frazer*)

Opravljala je številne visoke funkcije tudi doma – izpostavimo funkcijo dekanje na Mednarodni podiplomski šoli Jožefa Stefana – in po vsem svetu vodila velike mednarodne projekte na področju kemijskega izobraževanja, varovanja okolja in trajnostnega razvoja. Za svoje delo je prejela mnoga visoka državna odlikovanja in mednarodna priznanja.

Med drugim Žagarjevo nagrado, visoko priznanje ambasadorke znanosti Republike Slovenije ter Zoisovo nagrado za življenjsko delo na interdisciplinarnem področju kemije in naravoslovno-tehniške informatike. Leta 2000 je prejela srebrni častni znak svobode Republike Slovenije – za pomemben prispevek pri mednarodnem uveljavljanju Republike Slovenije in za zasluge pri pedagoškem, organizacijskem in znanstveno raziskovalnem delu na področju kemijske znanosti.

V Franciji je prejela medaljo Laurenta Lavoisiera, v ZDA nagrado Roberta Brasteda, v Avstraliji pa medaljo Davida Mellora.

Najbolj ponosna je bila na najvišjo japonsko nagrado Honda, ki ji je bila leta 1999 podeljena kot prvi (in še vedno edini) ženski. Prejela jo je za svoj prispevek k razvoju in uporabi metod za multidisciplinarno sintezo znanja, zlasti na področju razvoja čistih tehnologij in varovanja okolja.

Na njeno pobudo je bil 2. oktobra 1992 ustanovljen Sklad Pro Natura, ki mu je namenila denarni del prejetega odlikovanja ambasadorke znanosti Republike Slovenije. Za sodelovanje pri skladu je pridobila direktorja fundacije farmacevtske industrije Boehringer Ingelheim v Stuttgartu prof. dr. Hermannu Froelicha, ki je zagotovil dodatna vlaganja in upravljanje sklada. Peter Tancig, prvi slovenski minister za znanost, je sklad podprl z enakim prispevkom kakor pobudnica. Sklad Pro Natura je v Stuttgartu deloval dve desetletji in pol ter mladim slovenskim znanstvenikom nudil podporo pri njihovem mednarodnem uveljavljanju s skupaj več kot 200.000 evri. V tem času je denarno podporo iz sklada prejelo več kot 50 mladih perspektivnih raziskovalcev, predvsem na področjih naravoslovja in tehnologij – med njimi je bilo celo nekaj več žensk kot moških. Sklad od marca 2017 dalje deluje pod okriljem Slovenske znanstvene fundacije.

Sprejeta je bila tudi v najuglednejše svetovne znanstvene akademije. Bila je častna meščanka Ljubljane in od leta 1993 tudi častna občanka Občine Škofja Loka.

Konec leta 2018 je izšla njena avtobiografija *Poti in srečanja*, v kateri je strnila svojo izjemno življenjsko pot, ki jo je januarja 2019 predstavila tudi v rodni Škofji Loki. Zaupala, nam je, da bo vselej ostala predvsem Sulčkova Adi iz Karluca na bregu nad Poljansko Soro.

To drobno dekletce je iz majhnega predmestja majhne dežele z odločnostjo, vztrajnostjo in pokončnostjo zrastle v veliko svetovljanko in humanistko, znanstvenico in pedagoginjo svetovnega slovesa, ki nikoli ni sprejela kakršne koli podrejenosti, ki se ni ustrašila tudi najtežjih naporov, ki je ljubila izzive in živela za ustvarjalnost.